

Huiszwaluwkolonies tussen Vecht en Eem in 2014

Dick A. Jonkers

Op 20 maart is in het afgelopen jaar de eerste huiszwaluw al gezien in Nederland, maar zoals een bekend gezegd luidt: 'Een zwaluw maakt nog geen zomer'. Uitzonderlijk is zo'n waarneming niet, want in de winterperiode 1987-1983 waren er drie waarnemingen van overvliegende huiszwaluwen en 36 waarnemingen van pleisterende exemplaren (SOVON 1987).

Wat het aantal paren betreft was het seizoen niet ongunstig. Er zijn 968 broedsels geteld. Een topjaar zoals in 2008 met maar liefst 1378 broedsels-is onder de huidige leefomstandigheden waarschijnlijk niet meer mogelijk.

Het weer in het zwaluwenseizoen

De dag waarop de eerste huiszwaluw is gesignaleerd (20 maart) was het zeer warm. De temperatuur was 20° C. of iets hoger. In april was het zeer zacht. Krachtige luchtstromen uit het zuiden zijn dan gunstig voor de aanvoer van broedvogels. In mei was er een normale temperatuur en dit gold ook voor de hoeveelheid zon. Juni was vrij warm, zonnig en vrij droog, terwijl juli zeer warm en vrij nat was. Dit weertype was gunstig voor het insectenleven. Augustus bleef een maand met wisselvallig en nat weer, maar had een gemiddeld aantal zonuren (KNMI 2014).

Aantal paren in de gemeenten van het onderzoeksgebied.

Het jaar 2014 was niet ongunstig. De toename komt overeen met de landelijke, die beschreven wordt als een bescheiden stapje vooruit (Van Bruggen 2015). De gevonden aantallen zijn per gemeente zijn weergegeven in figuur 1.

Gemeente	Aantal nesten		
	2014	2013	
Muiden/Muiderberg	205	212	
Weesp	130	85	
Nigtevecht	40	34	
Nederhorst den Berg	43	37	
Vreeland	36	29	
Loenen a/d Vecht	52	42	
Nieuwersluis	10	5	
Ankeveen	30	24	
'-s Graveland	29	34	
Kortenhoef	13	14	
Loosdrecht	26	?	
Hollandsche Rading	26	35	
Hilversum	79	59	
Naarden	27+	29	
Huizen	26	29	
Eemnes		110	86
Eembrugge	31	31	
Eemdijk		55	64
Totaal	968	849	

Figuur1. Aantallen broedsels van huiszwaluwen per gemeente.

Tekening: Adri Karman

Van het totale aantal broedparen namen de elf gemeenten in het Vechtplassengebied er 614 voor hun rekening. In zeven daarvan vond een vooruitgang plaats. Weesp ging daarbij aan kop. Degene die hier de tellingen uitvoert gaf aan dat de forse uitbreiding mogelijk het gevolg was van het verdwijnen van boerderijen voor de verbreding van de A1.

In het Gooi bleef de teller op 158 paren hangen. In vier gemeenten was er een toename. De huiszwaluwen in Hilversum komen daar uitsluitend voor langs de Melkmeent.

Door een misverstand zijn er geen huiszwaluwen geteld in Naarden langs het Naardermeer. In vorige jaren waren er niet veel plekken bezet, zodat dit op het totaalbeeld weinig invloed heeft. In Huizen daalde de stand opnieuw. De gestage achteruitgang zal uiteindelijk - net als in het oude deel van Blaricum - leiden tot een verdwijning uit het dorpsbeeld. De tellers van Huizen schreven bij hun resultaten: '26 jaar terug waren er nog 150!'

Eemland doet het lang niet meer zo best als voorheen. Een van de voorbeelden is een boerderij niet ver van de Eem, waar zich in 2007 nog 113 paren vestigden. Nu waren het er nog maar 26. Dit is het pand waar in 2012 schuifdeuren bij een wagenloods zijn gemonteerd. Een ander voorbeeld is een

kolonie aan de westzijde in de Oostermeent, met in 2007 zestig paren en nu nog maar 23. Wat hier de oorzaak is van de afname blijft onduidelijk. Het biotoop is onveranderd en ook aan het pand is niets bijzonders gebeurd.. Opmerkelijk is wel, dat de stand van een kolonie in Eembrugge, waar enkele tientallen kunstnesten hangen, jaarlijks vrijwel gelijk is.

Kunstnesten en zwaluwtillen

Zwaluwtill aan de Jachttlaan te Soest
Foto: Peter van de Wijst

Om een goed beeld te krijgen van het succes van kunstnesten is het zaak dat iedere waarnemer gegevens hierover doorgeeft. Sommigen doen dit wel, anderen laten het na. In de volgende rapportages wordt de berichtgeving hierover daarom beëindigd. De bezetting van de drie zwaluwtillen in het onderzoeksgebied bleef nog steeds uit. Het plan om met lokgeluid te gaan werken begint nu vaste vorm aan te nemen. In eerste instantie wordt gedacht om daarmee te beginnen op de RWZI in Huizen.

Over de situatie bij Nederlandse huiszwaluwtillen in 2014 wordt bericht op internet door Wilfried de Jong en Will van Berkel*. De bezetting van de geplaatste huiszwaluwtillen neemt langzaam toe. Voordat in het voorjaar van 2014 de huiszwaluwen vanuit hun overwinteringsgebieden in Afrika arriveerden in hun broedgebied waren in Nederland 130 tillen gereed om ze te ontvangen. Uiteindelijk zijn er 16 van bezet geweest (12%). De vorm van de tillen lijkt niet veel uit maken Zowel professioneel vervaardigde als kleinere zelfgemaakte tillen worden geaccepteerd. De huiszwaluwen lijken gestimuleerd worden om een til te gaan bezetten, wanneer lokgeluid wordt afgespeeld. Als zwaluwtillen eenmaal bezet zijn worden ze ook in de hierna volgende jaren gewoonlijk opnieuw bewoond.

Koloniegrootte

Van een kolonie is sprake wanneer het gaat om een groep samen levende individuen van dezelfde soort. Het komt echter veel voor dat

slechts één paar huiszwaluwen nestelt op een locatie. Bij één paar kan echter nog geen sprake zijn van een kolonie. Die zou er pas zijn als een aantal paren aan nestelt aan opstallen van op elkaar aansluitende adressen.

Op 94 locaties bewoonde 1 paar één adres. Er waren 90 locaties met 2-5 paren. Daarna wordt de spoeling dun met 16 kolonies van 6-10 paren en 8 kolonies van 11-25 paren. Zes kolonies vielen in de categorie 25-50 paren, met in het Vechtplassengebied een kolonie aan de Melkmeent in Hilversum, die in de grootste kolonie was. Hij herbergde 37 paren. In Eemland was de kolonie van 31 paren in Eembrugge de talrijkste.

Nesten bij de familie Heijdra in Muiden.
Foto: Henk Schutte

De absolute topper was de enige kolonie in de categorie met meer dan 50 nesten aan de Noordpolderweg in Muiden. Die stak met kop en schouders boven alle kolonies uit met maar liefst 135 nesten. We mogen de bewoners wel zeer dankbaar zijn dat zij dit grote aantal tolereren.

Varia

Hier en daar waren nesten verwijderd Dit was onder andere het geval in Loosdrecht. Een keer was dit voor schilderwerkzaamheden, maar soms gebeurde dit op ander plekken in het onderzoeksgebied, omdat men geen overlast wilde. Kunstnesten waren soms niet meer aanwezig. In het telgebied Eempolders ontbraken dit jaar op zeven adressen broedparen. Bij een kolonie in Naarden waren nesten overwoekerd door begroeiing. Het aantal nieuwe kolonies was minimaal.

Nieuwe tellers gezocht

Af en toe ziet iemand geen kans meer om de jaarlijkse telling voort te zetten. Dit jaar was dat Bert van Steennis. Bedankt voor je inzet, Bert. Wie wil zijn telling overnemen? Het telgebied dat vrijkomt ligt in het zuidwestelijk deel van het Gooi bij Hollandsche Rading en vraagt om

controle van zes boerderijen. Verder wordt iemand gezocht voor Stadzigt bij het Naardermeer en enkele boerderijen in de omgeving. De telling om de aanwezigheid van huiszwaluwnesten te kunnen vaststellen moeten een keer worden uitgevoerd in juli en een keer in augustus. Wie is bereid deze tellingen uit te voeren?

Kolonietellers

Ook dit jaar zagen de huiszwaluwtellers kans om op zoek te gaan in de gebieden die de meesten van hen al heel lang onderzoeken. Zij

Geraadpleegde literatuur en andere bronnen

*<https://www.sovon.nl/.../Jaarverslag%20Huiszwaluwtillen%202014.pdf>.

Bruggen, J. van 2015. Huiszwaluw zet een bescheiden stapje vooruit. Sovon-Nieuws 28 (1):7.

Internet: KNMI 2014. Maand- en seizoenoverzicht. www.knmi.nl/klimatologie/maand_en_seizoenoverzichten.

SOVON 1987. Atlas van de Nederlandse vogels: 356-357.

kennen deze van haver tot gort en daardoor vallen nieuwe nestelplekken meteen op. In 2014 hebben onderstaande personen een bijdrage geleverd:

P. Bakker, Francis Bakker, G. Bieshaar, E. de Bruin, R. van Dijk, A. Driessen, W. Fokker, D.A. Jonkers, L. de Groot, Y. de Groot, W.L. Langendorff, M. Pieren-Olijhoek, A.M. van der Poel, K. Pranger, P. Schut, A. van Soest, S. Staps, G. van Steennis, H. van Tol en M. van der Weyden.

De ijsvogel of de kuifeend

Poul Hulzink

Soms heb je spijt dat je niet fotografeert. Omwille van de ijsvogel, zeker! Vanaf eind maart april zat er weer één. Mijn collega's in het kantoor van het Goois Natuurreservaat hadden hem al diverse keren gezien. Altijd op de dezelfde plek. Er stond zelfs een telescoop op de tak gericht. Het was al heel gewoon en iedereen liep er inmiddels achteloos langs. Toen ik mijzelf tijd gunde om eens te kijken was hij er niet. Het was een 'hij' werd mij indringend medegedeeld. Iets met kleur onder of boven de snavel. Er was nog geen 'zij', kreeg ik ook te horen. Dan maar even verder op het water van de poel kijken. Een paar mannetjes en vrouwtjes kuifeend. Ze waren nog niet geheel in zomerkleed. Eén van de mannetjes viel op door een staal-groene kleur aan de zijkant en een bruine band over zijn kop. Dat had ik nog nooit gezien, en dat levert dan weer de verwondering op. Want als je vogels van dichtbij in de telescoop ziet, met

goed (zon)licht, dan zie je soms verrassende details. Ook nu weer.

Blij met die verwondering wilde ik weer aan het werk gaan, maar ondertussen was diezelfde kuifeend iets wat hij in zijn snavel hield, door het water aan het halen.

Niet te zachtzinnig, maar met forse halen. Ik kon niet zien wat het was. Het duurde en duurde maar. Het was meer dan even afspoelen, zal ik maar zeggen. Het moest en zou grondig gedaan worden. Een minuutje denk ik en toen ging met een forse beweging een kikker de snavel (of zeg je dan bek) van de kuifeend in. Het was een forse kikker. De keel was sterk verdikt, het slikken ging moeizaam. De 'foto' van de kuifeend met de twee wijdbeens gestrekte achterpoten met vliezen van de kikker tussen zijn tenen, in zijn snavel, zal mij nog lang bij blijven.